

PROFESIONALNO USMJERAVANJE ODRASLIH I NJEGOVA PRIMJENA U HRVATSKOJ, AUSTRIJI I FINSKOJ

VIŠNJA PERIN

MARIA SANTINI

KRISTINA KAURINOVIĆ

Hrvatski zavod za zapošljavanje, Područni ured Zadar
Croatian Employment Services; Regional Office Zadar

UDK: 37.048.4:374.7](497.5:436:480)

Pregledni članak / *Review*

Primljeno / *Received*: 9. XII. 2014.

Vijeće ministara Europske unije u svojoj rezoluciji (2004) definira profesionalno usmjeravanje kao skup aktivnosti koje pojedincima omogućavaju identificirati vlastite mogućnosti, kompetencije i interese u različito doba života kako bi donijeli odluke o obrazovanju, osposobljavanju te kako bi efikasnije mogli upravljati vlastitom profesionalnom karijerom. Profesionalno usmjeravanje namijenjeno je pojedincima u svim fazama njihova života te obrazovnih i radnih prijelaza. Ono je uvijek pratilo i prilagođavalo se promjenama koje se događaju u društvu. U svojoj teoriji, Parson (1909) kaže da pojedinac prilikom odabira zanimanja mora poznavati sebe, rad te biti sposoban dovesti ta dva elementa u međusobni odnos kako bi postigao sklad, a za to mu je potrebna pomoć stručnjaka. Uslijed gospodarskih, tehnoloških i inih promjena koje se događaju u društvu, pojedinac je u prilici i potrebi više puta tijekom života odabrati zanimanje, posao ili čak novu karijeru pri čemu mu je nužno osigurati potporu i mogućnost usluga profesionalnog usmjeravanja. U većini zemalja Europe razvijeni su sustavi pružanja podrške pojedincima tijekom tranzicije, stoga je cilj ovog članka prikazati modele profesionalnog usmjeravanja odraslih u Hrvatskoj, Austriji i Finskoj. Navedenim zemljama zajedničko je da usluge profesionalnog usmjeravanja odraslih nude javni servisi za zapošljavanje te obrazovne institucije. Za razliku od Hrvatske i Austrije, u Finskoj postoji sustav formalnog obrazovanja za savjetnika o karijeri.

KLJUČNE RIJEČI: *profesionalno usmjeravanje odraslih, profesionalno informiranje i savjetovanje*

I. UVOD

Sve veća potreba za cjeloživotnim profesionalnim usmjeravanjem odraz je suvremenih društvenih promjena, ponajprije gospodarskih promjena koje postavljaju veliki izazov u području profesionalnog usmjeravanja. Unutar dominirajućeg koncepta ekonomije utemeljene na znanju¹, mijenja se uloga i značaj znanja, obrazovanja, procesa učenja, a

¹ Izraz *ekonomija utemeljena na znanju* opisuje promjene u naprednim ekonomijama u kojima su znanje, tehnologija i informacije glavni pokretač gospodarskog rasta (OECD, 2005).

time i profesionalnog usmjeravanja. U devedesetima se u Europi afirmira cjeloživotno učenje kao politika koja odgovara na probleme ekonomske krize i povećane nezaposlenosti (Žiljak, 2005). U tom razdoblju pomiče se fokus s obrazovanja, koje je institucionalizirani i organizirani proces, na cjeloživotno učenje, koje uključuje sve oblike učenja u svim životnim okolnostima. Cjeloživotno učenje se definira kao aktivnost učenja tijekom života s ciljem unapređivanja znanja, vještina i sposobnosti unutar osobne, građanske, društvene i poslovne perspektive (Žiga, 2003). Kao poticaj zanimanju za koncept cjeloživotnog učenja izdvaja se prvi UNESCO-ov izvještaj o cjeloživotnom učenju *Learning To Be* (hrv. *Učenje za čitav život*) (UNESCO, 1972).

U procesu traženja posla sve je važnije djelovati na stjecanju novih vještina, znanja i informacija kako bi se osoba prilagodila potrebama tržišta rada. Važnost cjeloživotnog učenja ističe se u nizu međunarodnih akcijskih planova, deklaracija, dokumenata i konferencija (primjerice *Memorandum Europske komisije o cjeloživotnom učenju, Stvaranje jedinstvenog europskog prostora cjeloživotnog učenja, Nikada nije prekasno za učenje, Akcijski plan za obrazovanje odraslih: Uvijek je dobro vrijeme za učenje i drugi*). Europska unija je svoju orijentaciju prema koncepciji cjeloživotnog učenja potvrdila donošenjem *Lisabonske strategije* još u ožujku 2000. godine (European Council, 2000). Naglašavaju se pojmovi kao što su društvo znanja, društvo koje uči, ekonomija utemeljena na znanju, cjeloživotno učenje i integracija obrazovnih politika. Unapređivanje cjeloživotnog učenja nužno je za uspješnu tranziciju prema društvu utemeljenom na znanju. Koncepcija cjeloživotnog učenja nastala je upravo iz razloga što se količina novoga znanja svakim danom sve više povećava, dok postojeće znanje sve više i brže zastarijeva. U kontekstu navedenih promjena, pojedinac tijekom života mijenja više zanimanja i poslova birajući novu karijeru. Upravo zbog toga potrebno je omogućiti mu potporu, odnosno mogućnost da koristi usluge profesionalnog usmjeravanja.

Pojam profesionalnog usmjeravanja i razvoja karijere predstavlja niz različitih aktivnosti koje pojedincima pomažu u procesu osvještavanja vlastitih mogućnosti, kompetencija i interesa u različitim životnim fazama, kako bi na što efikasniji način donijeli osobne odluke o obrazovanju, daljnjem profesionalnom osposobljavanju i zapošljavanju te tako upravljali vlastitim razvojem karijere.

Dajući povijesni pregled radova koji se bave savjetovanjem za odrasle, Henschke (2011) opisuje razvoj profesionalnog savjetovanja za odrasle od 1946. do 2010. godine. Autor navodi da su se u određenim periodima savjetovanja odvijala kroz večernje škole, sveučilišne centre, savjetovališta za zajednicu ili knjižnice, a mjesta za savjetovanje odraslih bila su mjesta podrške, informiranja, edukacije, poticanja, motivacije pojedinaca itd. Ovisno o povijesnom kontekstu, naglasak u području profesionalnog savjetovanja bio je različit, a kretao se od poticanja usavršavanja stručnog kadra, preko isticanja važnosti odnosa savjetnika i klijenta do naglašavanja značaja prilagodbe kompetencija odraslih novim zahtjevima tržišta rada gdje je uloga savjetovanja bila poticanje samosvijesti i motivacije kod odraslih klijenata.

U većini zemalja Europe postoje razvijeni sustavi profesionalnog usmjeravanja odraslih koji nude usluge podrške pojedincima u procesu promjene zanimanja i karijere. Većina ovih usluga odvija se u javnim servisima za zapošljavanje i najčešće su namijenjene nezaposlenim osobama jer se smatra da je upravo njima podrška najpotrebnija. Međutim, potreba za uslugama profesionalnog usmjeravanja sve se više javlja i kod ostalih ciljnih

skupina. Jedna od njih su zaposlene osobe koje također prepoznaju značaj cjeloživotnog usavršavanja. Ono im je danas omogućeno kroz nove prakse u sustavu profesionalnog usmjeravanja odraslih.

Stoga je i svrha ovog rada dati pregled modela profesionalnog usmjeravanja odraslih kroz različite prakse u Hrvatskoj, Austriji i Finskoj.

2. PROFESIONALNO USMJERAVANJE ODRASLIH OSOBA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Hrvatska se može pohvaliti 80-godišnjom uspješnom praksom profesionalnog usmjeravanja, koje se i u svjetskim okvirima počinje razvijati na početku 20. stoljeća. Zahvaljujući aktivnosti i globalnoj umreženosti hrvatskih psihologa, profesionalno usmjeravanje se počinje provoditi i u Hrvatskoj već 30-tih godina prošlog stoljeća. Sustavno i stručno, profesionalno usmjeravanje u Hrvatskoj započelo je osnivanjem Stanice za savjetovanje pri izboru zanimanja, ustanove koja je osnovana na poticaj Komore za trgovinu, obrt i industriju prema preporukama Međunarodnog kongresa za tehničku nastavu održanog u Liegu, 1930. godine (Barić i Šešo, 2008). Kao jedan od zaslužnijih za osnivanje stanice navodi se Aurel Forenbacher, direktor Državne obrtne škole, koji je od Komore za trgovinu, obrt i industriju dobio zadatak da prouči teoriju i praksu savjetovanja pri izboru zvanja i da se upozna s organizacijom i radom stanica u Munchenu, Berlinu, Pragu i Beču te da takvu stanicu osmisli i kod nas. Stanica za savjetovanje pri izboru zanimanja je osnovana 1931. godine, a započela je s radom 1932. godine u prostorima Državne obrtne škole u Zagrebu. Krajem siječnja 1937. godine Stanica za savjetovanje pri izboru zanimanja preselila se u nove prostorije u zgradi Javne burze rada. Stanica je neprekidno djelovala od 1931. do 1948. godine kroz različite organizacijske oblike. 1948. godine zabranjuje se rad Zavodu za psihologiju i fiziologiju rada u Zagrebu, koji je bio posljednji organizacijski oblik neprekidnog djelovanja Stanice za savjetovanje pri izboru zanimanja. Početkom pedesetih godina dolazi do ponovnog uspostavljanja službe za profesionalno usmjeravanje, osnivanjem Savjetovališta za izbor zanimanja u Zagrebu 1952. godine. Savjetovalište za izbor zanimanja od 1957. godine radi pod nazivom Centar za profesionalnu orijentaciju Zagreb. Godine 1960. na temelju Zakona o službi za zapošljavanje, integrirao se u Zavod za zapošljavanje gdje djeluje i danas kroz Odjel pripreme za zapošljavanje na razini Središnje službe i Odsjeke za profesionalno usmjeravanje i obrazovanje pri Područnim službama.

2.1. HRVATSKI ZAVOD ZA ZAPOSŁJAVANJE

Većina aktivnosti vezanih uz institucionalizirano i organizirano profesionalno usmjeravanje u Republici Hrvatskoj vezano je upravo uz javni servis za zapošljavanje (Hrvatski zavod za zapošljavanje). Profesionalno usmjeravanje u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje provode savjetnici za profesionalno informiranje i savjetovanje kojih u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje ima oko šezdeset. U Hrvatskoj ne postoji formalno obrazovanje ili verificirani obrazovni programi iz područja profesionalnog usmjeravanja. Ipak, u planu je uspostavljanje kurikuluma za savjetnike za karijeru. Iako savjetnici za profesionalno savjetovanje nemaju formalno školovanje iz područja razvoja karijere, najčešće su to psiholozi, pedagozi, socijalni radnici ili stručnjaci srodnih zvanja.

Profesionalno usmjeravanje uređeno je *Zakonom o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti* (Narodne novine 80/08, 121/10, 25/12, 118/12, 12/13, 153/13).

Profesionalno usmjeravanje uključuje provedbu aktivnosti profesionalnog informiranja i savjetovanja. Profesionalno informiranje je usluga kojom se pojedinim skupinama korisnika pružaju informacije relevantne za donošenje odluka o odabiru zvanja, zanimanja i područja rada. Ono može biti pismeno i usmeno. Ovisno o potrebama korisnika i svrsi informiranja, neposredni usmeni oblici informiranja mogu biti individualni i grupni. Pružanju informacija nužno prethodi njihovo prikupljanje, obrada i prilagodba. Informacije su pripremljene i prezentirane tako da korisnicima pružaju temelj za donošenje racionalnih i primjerenih odluka, te načinom prezentacije prilagođene pojedinoj skupini. Osim direktnog informiranja korisnika kroz individualni i grupni rad, informiranje se vrši raznim publikacijama, brošurama i letcima.

Profesionalno savjetovanje je proces tijekom kojeg se pomaže korisniku sagledati vlastite mogućnosti u svrhu donošenja odluke o najprimjerenijim izborima obrazovanja i zapošljavanja. Profesionalno savjetovanje podrazumijeva proces koji polazi od situacije pojedinca – utvrđenih psihofizičkih sposobnosti, interesa, motivacije. Uzima u obzir zahtjeve tržišta rada kao i mogućnosti obrazovanja koje će dovesti do kompetencija potrebnih na tržištu rada. Profesionalno savjetovanje namijenjeno je svima onima kojima treba dodatna pomoć u procjeni vlastitih profesionalnih interesa, mogućnosti i vještina u svrhu donošenja odluke o svom daljnjem profesionalnom razvoju. Provođi se individualno i grupno. Principi profesionalnog savjetovanja u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje prema Standardima kvalitete profesionalnog usmjeravanja i selekcije u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje² su:

- povjerljivost i zaštita prikupljenih osobnih podataka
- dostupnost svim korisnicima
- dobrovoljnost korištenja usluga
- ravnopravnost (spolova, narodnosti, vjere)
- sloboda izbora zanimanja i mjesta rada
- besplatnost.

2.2. CENTAR ZA INFORMIRANJE I SAVJETOVANJE O KARIJERI (CISOK)

Uz direktno i posredno informiranje sve više se potiče samoinformiranje korisnika. U tu svrhu Hrvatski zavod za zapošljavanje otvorio je posebne područne Centre za informiranje i savjetovanje o karijeri (CISOK), mjesta koja su predviđena za samoinformiranje korisnika. Centri su otvoreni za sve zainteresirane kojima trebaju informacije i savjeti vezani uz daljnji profesionalni razvoj i traženje posla, te nastoje u Hrvatsku prenijeti najbolje prakse i iskustva sličnih ustanova iz Europske unije, kao što će se kasnije vidjeti u primjeru Austrije i Finske.

² *Standardi kvalitete profesionalnog usmjeravanja i selekcije u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje* su interni dokument kojeg je usvojilo Upravno

vijeće HZZ-a i prema kojem se provode postupci profesionalnog usmjeravanja unutar HZZ-a.

Uloga Centara je korisnicima omogućiti dobivanje informacija važnih za uspješno planiranje profesionalnog razvoja i ostvarivanje profesionalnih ciljeva, te na jednom mjestu objediniti dostupne informacije iz područja obrazovanja i tržišta rada. Rad u Centru organiziran je prema načelu samoposluživanja. U njemu je moguće: informirati se o mogućnostima obrazovanja, stipendiranja, zapošljavanja i dr.; koristiti računalni program profesionalnog usmjeravanja Moj izbor koji pruža mogućnosti informiranja o preko 350 različitih zanimanja; koristiti se interaktivnim upitnikom za samoprocjenu interesa; pretraživati informacije o obrazovanju i zapošljavanju na području Republike Hrvatske i EU; pregledavati slobodna radna mjesta; dobiti stručnu pomoć u izradi životopisa i prijave za posao na području Republike Hrvatske i EU.

2.3. OBRAZOVNE INSTITUCIJE

Osim u Zavodu za zapošljavanje, u zadnje vrijeme, profesionalno usmjeravanje odraslih osoba obavlja se i pri nekim ustanovama za obrazovanje odraslih kao i pri nekim Sveučilištima te kroz privatne inicijative. U posljednjih nekoliko godina nastalo je sve više inicijativa za profesionalno usmjeravanje i savjetovanje za studentsku populaciju. U tom kontekstu značajan utjecaj ima nevladina organizacija Institut za razvoj obrazovanja koja je 2006. godine u okviru Tempus programa vodila projekt Platforma za službe za profesionalno savjetovanje u Hrvatskoj (CAREER). Kao rezultat ovog projekta provedeno je opsežno istraživanje studentske populacije čiji su rezultati poslužili kao priručnik na temelju kojeg su hrvatska sveučilišta uspostavila centre za profesionalno savjetovanje. Prvi centri osnovani su u Dubrovniku, Rijeci i Osijeku. Na temelju drugog Tempus projekta Razvoj sveučilišnih savjetovališnih službi za studente, koji je započeo 2007. godine, osnovana su studentska savjetovališta na sveučilištima u Rijeci, Zagrebu i Zadru (Guidance System in Croatia, Euroguidance).

U Hrvatskoj je većina institucija za obrazovanje odraslih (javnih i privatnih) okupljena unutar Hrvatske udruge poslodavaca. Velik broj institucija koje su njihove članice promiču aktivnosti cjeloživotnog učenja, uključujući i usmjeravanje i savjetovanje studenata o mogućem izboru smjera i programa.

Hrvatska zajednica pučkih otvorenih učilišta u partnerstvu s Hrvatskim zavodom za zapošljavanje provela je 2011. godine projekt pod nazivom Karijera i obrazovanje u skladu – za sve. U projektu je sudjelovalo četrnaest hrvatskih učilišta. Jedan od rezultata projekta je uvođenje novih usluga u profesionalnom usmjeravanju i savjetovanju za već postojeće, ali i nove klijente (Matković i Prekodravac, 2011).

3. PROFESIONALNO USMJERAVANJE ODRASLIH OSOBA U AUSTRIJI

U Austriji su utemeljena dva sustava profesionalnog usmjeravanja i savjetovanja koja se međusobno nadopunjuju:

- profesionalno usmjeravanje i savjetovanje koje provode obrazovne i edukativne institucije
- profesionalno usmjeravanje i savjetovanje koje provodi Zavod za zapošljavanje i ostale ustanove iz područja profesionalnog usmjeravanja.

Nacionalnu strategiju cjeloživotnog učenja zajedno su 2005./2006. godine pod pokroviteljstvom Ministarstva obrazovanja, umjetnosti i kulture sastavile međuresorne radne grupe uključujući Austrijski zavod za zapošljavanje, socijalne i ostale veće partnere (Guidance system in Austria, Euroguidance).

3.1. OBRAZOVNE INSTITUCIJE

Ministarstvo obrazovanja osnovalo je šest Studentskih centara za psihološko savjetovanje koja su namijenjena svim studentima i onima koji to žele postati (Guidance system in Austria, Euroguidance). Većina fakulteta, uz centre za psihološko savjetovanje, studentima nudi i potporu prilikom ulaska na tržište rada u tzv. centrima za planiranje karijere. Navedeni centri su pod odgovornošću Ministarstva znanosti i istraživanja. U centrima za planiranje karijere studentima se nude individualna savjetovanja, informiranje o pisanju molbi i životopisa za posao te individualno planiranje karijere. Također, u centrima se organiziraju seminari i radionice na temu prezentacijskih vještina, osnove informatičke pismenosti, sajmovi karijera i prezentiranje tvrtki. Centri ujedno služe i kao posrednici pri zapošljavanju za mlade studente i diplomante (Tritscher-Archan i sur., 2012).

3.2. ZAVOD ZA ZAPOSŁJAVANJE

Vodeći pružatelj usluga vezanih uz tržište rada je Austrijski zavod za zapošljavanje. Njega je uspostavilo Ministarstvo rada, socijalne politike i zaštite potrošača. Sastoji se od jednog centralnog, devet regionalnih i devedeset devet područnih ureda. Uredi regionalnih predstavništva korisnicima nude sljedeće usluge samopomoći: Info zona (Centar za informiranje o karijeri), Zona usluga (zapošljavanje, potraživanja i naknade) i Savjetodavna zona (profesionalno usmjeravanje) (Guidance system in Austria, Euroguidance). U sklopu Zavoda za zapošljavanje na više od šezdeset mjesta, postoje centri za profesionalno usmjeravanje čije su usluge besplatne za sve građane. Ondje se nude opsežne informacije o zaposlenju, edukaciji i treninzima, tržištu rada i mogućnostima zapošljavanja. Korisnici mogu sami prikupljati informacije putem printanog materijala i pretraživanja interneta ili uz pomoć stručnog savjetnika. Osim informativnog materijala u formi brošura, letaka, videa i sl., Zavod izrađuje svoju bazu podataka o poslovima i edukacijama za razne ciljne skupine. Nezaposlene osobe koje su prijavljene na Zavod imaju mogućnost individualnog savjetovanja sa stručnim savjetnikom za zapošljavanje. U Zavodu postoje i EURES savjetnici koji pružaju informacije o zaposlenju i radnim uvjetima u ostalim zemljama Europske unije (Tritscher-Archan i sur., 2012). Svi zaposlenici Zavoda prolaze osnovne interne treninge u punom radnom vremenu tijekom šest mjeseci što se nadopunjuje s dodatnim treningom u trajanju od tjedan dana jednom godišnje.

Gotovo 90% korisnika usluga Zavoda za zapošljavanje su odrasle nezaposlene osobe koje traže zaposlenje. Osim usluga namijenjenih nezaposlenim osobama, Zavod nudi usluge savjetovanja tvrtkama da bi pomogli starijim osobama u zadržavanju posla, osobama kojima prijeti otkaz te pomoć u poboljšanju vještina niskokvalificiranih osoba. Ipak, veoma je mali broj odraslih zaposlenih osoba kojima Zavod nudi usluge (prema Svendsen i Sweet, 2003).

3.3. OSTALE USTANOVE

U Austriji, kao i u Hrvatskoj, svi poslodavci moraju biti članovi Gospodarske komore. Članarina pokriva razne usluge za poslodavce, ali i za širu zajednicu uključujući Centre za informiranje o karijeri. Ondje se građanima nudi profesionalno usmjeravanje koje uključuje psihologijsko testiranje i individualne intervjue. Iako postoje poneke nesuglasice oko samih uloga koje pružaju Centri za profesionalno usmjeravanje (pri Zavodu za zapošljavanje) i Gospodarska komora, na osnovu velike posjećenosti ipak se čini da se te usluge ne preklapaju, već se međusobno nadopunjuju. Osim toga, pokazalo se da su korisnici Centara za informiranje o karijeri različitih dobnih skupina, dok usluge Gospodarske komore češće koriste mlađe odrasle osobe. Osim navedenih ustanova, usluge profesionalnog usmjeravanja odraslih nudi i Komora rada, koja je uglavnom usmjerena na pomoć nezaposlenim osobama, čije usluge su također besplatne. Smatraju se nadopunom Zavodu za zapošljavanje te nude osobniji pristup korisnicima (prema Svendsen i Sweet, 2003).

3.4. PRIMJER IZ PRAKSE – MAFALDA CENTAR, GRAZ, AUSTRIA

Mafalda centar je neprofitna organizacija u Grazu u Austriji čiji je primarni cilj olakšavanje djevojkama i ženama ulazak u svijet rada. Osnovan je s idejom da dugotrajna nezaposlenost obično rezultira raznim problemima kod osoba te im je potrebna sveobuhvatna pomoć. Korisnice centra se mogu poslužiti uslugama kao što su: profesionalno savjetovanje i planiranje karijere, psihološko i socijalno savjetovanje te savjetovanje vezano uz zdravstvene probleme. Također su im ponuđene razne aktivnosti kojima mogu popuniti slobodno vrijeme (prema Chiousse i Werquin, 1999).

3.5. PRIMJER IZ PRAKSE - PROFESIONALNO USMJERAVANJE ODRASLIH U BURGENLANDU

U županiji Burgenland Ministarstvo obrazovanja je osnovalo regionalni ured za profesionalno usmjeravanje odraslih koje je nezavisno od postojećih pružatelja usluga za obrazovanje odraslih osoba. Veoma je visoka posjećenost žena koje su nezaposlene i ponovno ulaze na tržište rada. Ured pruža zanimljive i inovativne usluge koje se ne naplaćuju:

- osim savjetovanja licem u lice, informiranje i profesionalno savjetovanje korisnicima je dostupno putem telefona i e-maila
- usluge su dostupne manjim zajednicama i općinama tako da nisu svi korisnici primorani putovati u regionalne centre
- korištenje lokalnih medija za promoviranje usluga centra i povećanje broja korisnika
- suradnja s regionalnim agencijama za obrazovanje odraslih kroz redovne biltene, te održavanje baze podataka savjetnika za edukaciju odraslih (prema Svendsen i Sweet, 2003).

4. PROFESIONALNO USMJERAVANJE ODRASLIH U FINSKOJ

U Finskoj svi građani imaju pravo na besplatne usluge profesionalnog usmjeravanja i savjetovanja, neovisno o tome jesu li studenti, radnici, nezaposlene osobe ili su izvan tržišta rada (Guidance System in Finland, Euroguidance). Uz školsko savjetovanje, u Finskoj, kao i u drugim europskim zemljama, sve značajniju ulogu ima savjetovanje za odrasle. Upravo ovo područje u posljednjih nekoliko godina postaje izazov u sveukupnom polju profesionalnog usmjeravanja i savjetovanja. Kao preduvjet za postizanje kvalitete profesionalnog usmjeravanja i savjetovanja odraslih postavlja se povećanje broja stručnjaka s adekvatnim vještinama i kompetencijama u tom području (Tyrväinen, 2010).

Kako navode autori Kekki i Vuorinen (2011), Finska je u okviru Europskog socijalnog fonda za razdoblje od 2007. do 2013. godine provela nacionalni program razvoja profesionalnog usmjeravanja za odrasle. Ovaj program predstavlja jedan od načina suradnje između područja profesionalnog usmjeravanja i javnih politika. Drugi primjer ovakve suradnje je osnivanje Nacionalnog centra za stručna znanja na području cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja od strane Sveučilišta Jyväskylä. Cilj ovog centra je stvaranje mreže istraživanja i osposobljavanja u polju profesionalnog usmjeravanja koja predstavlja izvor podataka i informacija za kreiranje budućih javnih politika u području profesionalnog usmjeravanja.

Osim povećanja broja stručnjaka, preduvjet za kvalitetu profesionalnog usmjeravanja i savjetovanja predstavlja i analiza zadovoljstva korisnika uslugama cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja za odrasle. Ovakvu studiju provele su nordijske zemlje tijekom 2010. i 2011. godine kroz istraživački projekt Europske unije, s fokusom na Dansku, Finsku, Island, Norvešku i Švedsku. Svrha projekta bila je poticanje odraslih osoba na aktivnu ulogu u kreiranju i davanju usluga profesionalnog usmjeravanja za odrasle. Drugim riječima, htjela se dobiti njihova povratna informacija o uslugama profesionalnog usmjeravanja te na taj način djelovati na povećanje kvalitete u području profesionalnog usmjeravanja odraslih (Vuorinen i Watts, 2013)³.

4.1. USLUGE PROFESIONALNOG USMJERAVANJA I SAVJETOVANJA ZA ODRASLE

U Finskoj postoje dva sustava za profesionalno usmjeravanje i savjetovanje koji imaju zajedničke ciljeve. Prvi od njih odnosi se na usmjeravanje i savjetovanje unutar obrazovnih institucija i ustanova za osposobljavanje, a drugi na profesionalno usmjeravanje, usluge planiranja karijere te pružanje informacija o poslovima i dodatnom usavršavanju unutar Zavoda za zapošljavanje i gospodarski razvoj. Njihova zajednička svrha je savjetovanje i podrška osoba u donošenju profesionalnih odluka temeljenih na principima cjeloživotnog učenja. Sljedeća tablica ukratko prikazuje sustav profesionalnog usmjeravanja i savjetovanja u Finskoj (Guidance System in Finland, Euroguidance).

³ Prvi cilj projekta bio je opisati na koji način odrasli korisnici usluga profesionalnog usmjeravanja mogu utjecati na pružanje usluga u tom polju te usporediti koliko su uključeni u profesionalno

usmjeravanje odraslih. Drugi cilj bio je vrednovati rezultate učenja i profesionalnog usmjeravanja odraslih koji te usluge koriste u centrima za učenje odraslih (Vuorinen i Watts, 2013).

Institucije usluga profesionalnog usmjeravanja	Akteri usluga profesionalnog usmjeravanja	Ciljana grupa	Upravna odgovornost
Usmjeravanje i savjetovanje u obrazovnim institucijama	Školski savjetnici, učitelji, savjetnici za karijeru (za studente, akademsko osoblje, odrasle)	Učenici i studenti	Ministarstvo obrazovanja, Finski nacionalni odbor za obrazovanje (općine)
Usmjeravanje i savjetovanje u zavodima za zapošljavanje	Psiholozi za profesionalno usmjeravanje, obrazovni savjetnici, savjetnici za zapošljavanje	Nezaposleni i zaposleni mladi ljudi i odrasli	Ministarstvo zapošljavanja i gospodarstva, Regionalni centri za razvoj

Izvor: Prilagođeno prema: <http://euroguidance.eu/guidance-systems/guidance-system-in-finland-introduction>

4.2. ZAVOD ZA ZAPOSŁJAVANJE I GOSPODARSKI RAZVOJ

Zavod za zapošljavanje i gospodarski razvoj pruža usluge profesionalnog usmjeravanja kroz službe za zapošljavanje i službe za strukovni razvoj. Službe za zapošljavanje obuhvaćaju osobe koje traže zaposlenje i poslodavce koji traže radnu snagu, a službe za strukovni razvoj obuhvaćaju profesionalno usmjeravanje, planiranje karijere, informiranje o strukovnom obrazovanju, profesionalnu rehabilitaciju itd. (Kekki i Vuorinen, 2011).

Postoji nekoliko načina na koji se usluge profesionalnog usmjeravanja i savjetovanja odvijaju unutar Zavoda za zapošljavanje i gospodarski razvoj u Finskoj. Prvi je onaj u kojem savjetnici za zapošljavanje pomažu tražiteljima zaposlenja u traženju poslodavca i obrnuto. U ovom procesu savjetnik i tražitelj zaposlenja raspravljaju o klijentovim željama, vještinama te s druge strane zahtjevima tržišta rada. Na Zavodu za zapošljavanje klijentima se nude grupne edukacije o vještinama traženja posla te im se pružaju informacije o mogućim poslovima, obrazovanju i osposobljavanjima.

Drugi način obuhvaća usluge informiranja o obrazovanju i osposobljavanju putem telefonske linije ili e-maila te uz osobnu pomoć savjetnika u korištenju interneta ili knjižničnog prostora Zavoda za zapošljavanje. Savjetnici za obrazovanje pomažu klijentima da vlastiti obrazovni plan o pitanjima kao što su ulazak u sustav obrazovanja, smjerovi, programi i financiranje studija dovedu do konkretne razine.

Treći način je profesionalno usmjeravanje i planiranje karijere unutar kojeg se propituje klijentov izbor karijere i profesionalni razvoj. Klijenti zajedno sa psihologom za profesionalno usmjeravanje analiziraju vlastitu trenutnu poziciju, interese, očekivanja povezana s poslom, dosadašnje obrazovanje, vještine, sposobnosti te radno iskustvo. Na taj način pokušavaju se ukloniti prepreke na putu do zaposlenja. Postoje različite metode pomoću kojih se mogu ispitati klijentove sposobnosti te definirati opcije obrazovanja ili zaposlenja. One uključuje psihologijske testove, zdravstvene preglede te probne poslove ili edukacije.

U Finskoj se nude usluge profesionalne rehabilitacije za osobe s invaliditetom. One uključuju usluge pomoći u procesu traženja posla ili obrazovanja, planiranja karijere, usmjeravanja u procesu rehabilitacije i zdravstvenih pregleda. Profesionalnu rehabilitaciju provode psiholozi za profesionalno usmjeravanje i savjetnici za rehabilitaciju.

Svi zavodi za zapošljavanje nude usluge usmjeravanja i savjetovanja imigrantima sa stalnim boravištem u Finskoj. U nekim uredima postoje savjetnici za zapošljavanje koji su obučeni za rad sa imigrantima (Lifelong Guidance in Finland, 2012).

Usluge informiranja i usmjeravanja na zavodima za zapošljavanje pružaju psiholozi za profesionalno usmjeravanje, savjetnici za obrazovanje i savjetnici za zapošljavanje. Usluge profesionalnog usmjeravanja i savjetovanja pružaju isključivo psiholozi za profesionalno usmjeravanje (Kekki i Vuorinen, 2011).

4.3. OBRAZOVNE INSTITUCIJE

Osnovni cilj i sadržaj savjetovanja studentske populacije određuje kurikulum odobren od strane Finskog nacionalnog odbora za obrazovanje. Prema njemu, usmjeravanje i savjetovanje studentima treba osigurati da:

- dobiju osnovne informacije o svom obrazovanju i osposobljavanju
- dobiju informacije i iskustvo iz svijeta rada, poduzetništva i različitih zanimanja
- dobiju međunarodne kontakte, opcije studiranja i rada
- dobiju podršku u slučaju osobnih problema vezanih uz studij (Tyrväinen, 2010: 28).

U procesu usmjeravanja i savjetovanja studenata naglasak je na kreiranju njihovog individualnog plana studiranja, poboljšanju vještina tijekom studija i savjetovanje u izboru studijskih predmeta. Na taj način studente se želi podržati u izboru njihove buduće karijere. Prema tome, studenti dobivaju individualne usluge temeljene na njihovim potrebama, a koje uključuju usmjeravanje i savjetovanje, nastavne programe i mjere podrške. Također, u obzir se uzimaju i studenti iz različitih kulturnih i jezičnih područja, kao i studenti sa različitim poteškoćama (disleksija, disgrafija) (Lifelong Guidance in Finland, 2012).

U ustanovama za visoko obrazovanje savjetovanje se vrši u uredu za poslove sa studentima (pitanja vezana uz studij, studentske prakse itd.). Za poslove usmjeravanja i savjetovanja na fakultetima i sveučilištima odgovorni su tajnici za poslove sa studentima, studijski savjetnici te sveučilišni profesori u mjeri u kojoj je to predviđeno planom savjetovanja sveučilišta (Kekki i Vuorinen, 2011).

Isti autori navode kako su profesionalne kvalifikacije osoba koje rade u području profesionalnog usmjeravanja u Finskoj utvrđene zakonom. Shodno sve većem značaju cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja u Europskoj uniji, u Finskoj je također usmjeravanje vezano za školovanje prošireno na usmjeravanje vezano za razvoj karijere. Samim time proširen je i program osposobljavanja savjetnika za profesionalno usmjeravanje (Kekki i Vuorinen, 2011)⁴.

⁴ Sveučilišta u Finskoj odgovorna su za provedbu istraživanja u području profesionalnog usmjeravanja i savjetovanja. Neke od istraživačkih tema kojima se bave su: metodologija profesionalnog usmjeravanja, rodna i kulturna osjetljivost pri usmjeravanju, karijera i radni vijek, rehabilitacija, usmjeravanje u visokom obrazovanju, usmjeravanje u osnovnom

i srednjem obrazovanju, usmjeravanje i rod itd. Također, u Finskoj djeluje i pedagoška organizacija savjetnika za profesionalno usmjeravanje čiji je cilj povećavanje utjecaja savjetnika za karijeru te jačanje pozicije profesionalnog usmjeravanja unutar obrazovnih institucija (Guidance System in Finland, Euroguidance).

Školovanje savjetnika za profesionalno usmjeravanje odvija se kroz cjelokupni studij ili kroz program osposobljavanja na sveučilištu. Uvjeti za upis i trajanje studija ili osposobljavanja su različiti. Tako je, na primjer, uvjet za upis na sveučilišni studij položen prijemni ispit, dok je tijekom studija potrebno skupiti 180 + 120 bodova, a uvjet za upis na program osposobljavanja za savjetnika za karijeru je stečeni magistarski stupanj obrazovanja i kvalifikacija za učitelja, dok je tijekom studija potrebno skupiti 60 bodova (Guidance System in Finland, Euroguidance).

5. ZAKLJUČAK

U radu su prikazani modeli profesionalnog usmjeravanja odraslih u Hrvatskoj, Austriji i Finskoj. Zajedničko obilježje sve tri zemlje je da su im glavni pružatelji usluga profesionalnog usmjeravanja javni servisi za zapošljavanje (Zavod za zapošljavanje svake pojedine zemlje) i obrazovne institucije (učilišta, sveučilišta i fakulteti). Osim javnih usluga profesionalnog usmjeravanja za odrasle, u svim zemljama postoje i poneke privatne usluge. Javni servisi za zapošljavanje svoje usluge najčešće pružaju nezaposlenim osobama (iako su njihove usluge dostupne i zaposlenim osobama koje su u procesu promjene karijere, studentima), a obrazovne institucije svoje usluge pružaju svojim polaznicima – studentima i sudionicima obrazovanja odraslih.

Sukladno velikom značaju cjeloživotnog obrazovanja i učenja, a samim time i cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja odraslih, u sve više europskih zemalja, među kojima su Hrvatska, Austrija i Finska, jača uloga centara za profesionalno usmjeravanje i savjetovanje koji prepoznaju važnost cjeloživotnog učenja i u skladu s tim kreiraju svoje usluge.

Također, sve je izraženija potreba za osposobljavanjem savjetnika za profesionalno usmjeravanje odraslih. Na primjeru zemalja koje se analiziraju u radu, može se zaključiti kako Austrija i Finska imaju razvijeniji sustav osposobljavanja savjetnika za profesionalno usmjeravanje odraslih od Hrvatske, što svakako može poslužiti kao primjer dobre prakse u stvaranju i razvoju budućih obrazovnih programa u Hrvatskoj.

LITERATURA

Barić, M. i Šešo, Z. (ur.) (2008) *Spomenica Hrvatskog zavoda za zapošljavanje od 1906. do 2006*, Zagreb, Hrvatski zavod za zapošljavanje

Chiousse, S. i Werquin, P. (1999) *Lifelong Vocational Guidance: European Case Studies*, CEDEFOP – European Centre for the Development of Vocational Training Marinou Antipa 12

European Council (2000). *The Lisbon Strategy 2000–2010, An analysis and evaluation of the methods used and results*. URL: <http://www.europarl.europa.eu/activities/committees/studies.do?language=EN>, 01.07.2014.

Glossary of Statistical Terms, (2005) OECD – *The Organisation for Economic Co-operation and Development*. URL: <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=6864>, 01.07.2014.

Guidance system in Austria, Euroguidance. URL: <http://euroguidance.eu/guidance-systems/guidance-in-austria-2/>, 01.07.2014.

Guidance System in Croatia, Euroguidance. URL: <http://euroguidance.eu/guidance-systems/guidance-in-croatia-introduction/>, 01.07.2014.

Guidance System in Finland, Euroguidance. URL: <http://euroguidance.eu/guidance-systems/guidance-system-in-finland-introduction/>, 01.07.2014.

Henschke, J. A. (2011) Counseling in Andragogy and Pedagogy. *Encyclopedia of E-Leadership, Counseling and Training*. URL: http://www.lindenwood.edu/education/andragogy/articles/added_12_10/Counseling_in-an-andragogical-approach.pdf, 01.07.2014.

Kekki, M. i Vuorinen R. (2011) Sustav cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja u Finskoj. U: *80 godina cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja u Republici Hrvatskoj: Novi izazovi i pristupi*, Zagreb, Hrvatski zavod za zapošljavanje, str. 77-89.

Lifelong Guidance in Finland (2012). URL: http://www.cimo.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/cimo/embeds/cimowwwstructure/25493_Lifelong_guidance_in_Finland.pdf, 01.07.2014.

Matković, A., Prekodravac, T. (2011) *Priručnik za karijerno savjetovanje: Karijera i obrazovanje u skladu – za sve*, Zagreb, Hrvatska zajednica pučkih otvorenih učilišta.

Svendsen, S. i Sweet, R. (2003) *OECD Review of Career Guidance Policies Country Note*, Information guidance counselling, Austria

Tritscher-Archan, S., Nowak, S., Weiß, S., Grün, G. (2012) *Austria VET in Europe-Country Report*, Institut für Bildungsforschung der Wirtschaft

Tyrväinen, P. (ur.) (2010) *Finland in Focus*. Towards 2020 in Vocational Education and Training, Centre for International Mobility CIMO, Leonardo da Vinci programme

UNESCO (1972) *Learning to be. The world of education today and tomorrow*, Paris, Unesco Paris

Vuorinen R. i Watts A. G. (ur.) (2013) *Razvoj politike cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja: Europski priručnik sa smjernicama za oblikovanje politika cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja*. Finski Institut za istraživanja u obrazovanju, Sveučilište Jyväskylä, Finska

Zakon o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti, NN 80/08, 121/10, 25/12, 118/12, 12/13, 153/13

Žiga, J. (2003) Cjeloživotno učenje kao imperativ u modernom dobu, *Pregled – časopis za društvena pitanja*, br. 1-2, str. 50-68.

Žiljak, T. (2005) Politike cjeloživotnog učenja u Europskoj uniji i Hrvatskoj, *Političko obrazovanje*, (1) 1, str. 67-95.

IMPLEMENTATION OF VOCATIONAL GUIDANCE SERVICES FOR ADULTS
IN CROATIA, AUSTRIA AND FINLAND

SUMMARY

Council of Ministers of European Union (2004) defines professional guidance as set of activities that enable individuals to identify their own opportunities, competencies and interests during different life periods to make decisions about education, training and to more efficiently manage their own career. Professional guidance is intended for individuals regardless of their current life period, education level or job. Professional guidance has always followed and been adjusted to social changes. In his theory, Parson (1909) highlights importance of knowing oneself and work when selecting a career and that individual needs to be capable of joining those two elements in a relationship to achieve harmony – for that reason individual might need a professional assistance. Due to economic, technological and other changes people will more often be in a position to change their profession, job or even a career path. For that reason it is necessary for them to have support and opportunity for professional guidance services. In most of European countries there are developed systems of professional guidance, therefore the aim of this article was to present models of professional guidance in Croatia, Austria and Finland. What mentioned countries have in common is that vocational guidance services for adults are offered within public employment services and education institutions. In contrast to the Croatia and Austria, Finland has a formal system of education for career counsellors.

KEYWORDS: *professional guidance of adults, professional informing and counseling*

